تعیین عوامل مؤثر بر رفتار باروری در شهرستان شهرکرد سال ۱۳۸۹

حمید کشاورز [۱]، ابراهیم انصاری [۲]، شیرین کوهی حبیبی دهکردی [۳]، کبری حسین پور [۴]

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: اهمیت باروری به عنوان مهم‌ترین عامل تغییر در ساخت و اندازه جمعیت موجب شده تا مطالعات مربوط به باروری و عوامل تأثیرگذارنده بر آن، جایگاه ویژه‌ای را در مطالعات جمعیت‌شناسی به خود اختصاص داده است. از آن‌جا که پژوهش در جنبه‌های مختلف جمعیتی همانند مرگ و میر، باروری و مهاجرت می‌تواند گامی مؤثری در راستای طراحی و تدوین برنامه‌ها و سیاست‌های جمعیتی باشد، این مطالعه با هدف تعیین عوامل مؤثر بر تفاوت باروری در بین اقوام مختلف شهرستان شهرکرد انجام شد.

روش‌ها: در این مطالعه توصیفی و پیمایشی ۲۶۶ نفر از زنان شوهردار ۱۵ تا ۴۹ سال شهرستان شهرکرد به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده مورد بررسی قرار گرفتند. ابزار گردآوری پرسش‌نامه‌ای شامل ۴ حیطه اقتصادی، اجتماعی، رفتار باروری و فرهنگی و قومی بود. پرسش‌های با طیف لیکرت از نمره ۱ تا ۵ نمره‌گذاری شد. داده‌های به دست آمده با نرم افزار SPSS با استفاده از روش‌های آمار توصیفی، آزمون استقلال آماری، آنالیز واریانس، ضریب توافق kappa و مدل خطی تعمیم یافته تجزیه و تحلیل گردید.

یافته‌ها: در عوامل اجتماعی بین سن ازدواج و تعداد فرزندان تأثیر معنی‌داری وجود داشت (P=۰/۰۰۰). در عوامل فرهنگی متغیر تحصیلات (P=۰/۰۱۲) و وابستگی ایلی (P=۰/۰۰۵) در رفتار باروری تأثیر معنی‌داری داشت. در عوامل اقتصادی بین متغیرهای شغل شوهر (P=۰/۰۲۰) و مالکیت محل سکونت (P=۰/۰۲۲) با تفاوت رفتار باروری رابطه معنی‌دار وجود داشت. نتایج نشان داد توافق نسبی بین پاسخگویان و شوهرانشان در مورد تعداد فرزندان دلخواه وجود داشت (K=۰/۵۴۷)، در مورد تکرار باروری با اختلاف بسیار کمی معنی‌دار نبود (P>۰/۰۵). بین عامل فرهنگی قومی و رفتار باروری رابطه معنی‌دار وجود داشت، این رابطهٔ سیستماتیک به صورت غیرخطی و با شدت ۰/۰۹۳ بود (P=۰/۰۰۰).

نتیجه‌گیری: در بین زمینه‌های مورد مطالعه عوامل فرهنگی-قومی بیشترین تأثیر را بر رفتار باروری داشت. سطح تحصیلات و وابستگی ایلی در بین زنان اقوام مختلف نیز مؤثر بود. از بین عوامل اجتماعی متغیر سن ازدواج تأثیر معنی‌داری بر رفتار باروری داشت. آموزش زنان جهت ارتقاء سطح آگاهی آنان می‌تواند گامی مؤثر در تغییر نگرش افراد در مورد باروری باشد.

واژه‌های کلیدی: باروری، رفتار باروری، سن ازدواج، تنظیم خانواده

ارجاع: کشاورز حمید، انصاری ابراهیم، کوهی حبیبی دهکردی شیرین، حسین پور کبری. **تعیین عوامل مؤثر بررفتار باروری در شهرستان شهرکرد سال ۱۳۸۹.** مجله تحقیقات نظام سلامت ۱۳۹۴؛ ۱۱(۱): ۱۵۲-۱۴۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۸/۱۲ **تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۲/۰۵**

۱. استادیار، گروه جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان، دهاقان، ایران
۲. استادیار، گروه جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان، دهاقان، ایران
۳. کارشناس ارشد جمعیت شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان، دهاقان، ایران
٤. کارشناس ارشد، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسؤول)

Email: hosseinpour@dnt.mui.ac.ir

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]

مقدمه

توجه به اهمیت باروری به علت نقشی که در رشد جمعیت دارد یک ضرورت است. دولت‌ها همواره به مسأله افزایش یا کاهش باروری و اتخاذ سیاست‌های جمعیتی آهنگ رشد یا کاهش جمعیت توجه دارند. ایران نیز از دیرباز زیستگاه اقوام مختلفی بوده است. به رغم مطالعات متعدد در خصوص شناخت و تحلیل رفتارهای قوی باروری در کشورهای چند قومیتی، در ایران هنوز مطالعات منسجمی صورت نگرفته است.

باروری از یک سو به مسایل زیستی و طبیعی مربوط است و از سوی دیگر به مسایل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، جمعیتی و ... . در بحث از عوامل باروری صاحب‌نظران مسایل جمعیتی آن‌ها را به اشکال مختلفی طبقه‌بندی می‌کنند: برخی آن‌ها را به عوامل ارادی و غیرارادی تقسیم نموده‌اند، بعضی آن‌ها را به عوامل تغییرات ساختاری و فعالیت‌های تنظیم خانواده نسبت می‌دهند و معتقد هستند که این عوامل نهایتاً به استفاده از وسایل پیشگیری و کاهش بارداری منجر می‌شوند (۱).

آنچه که مسلم است کاهش باروری در گذار جمعیتی، معلول تغییر در رفتار باروری افراد جمعیت است. ارزش‌ها و باورهای فرهنگی می‌توانند از عوامل چنین تغییراتی باشند. البته عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیطی نیز می‌توانند موجب دگرگونی در رفتار باروری شوند (۲).

از جمله عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر رفتار باروری می‌توان به متغیرهای شکل ازدواج، سن ازدواج، میزان تجرد قطعی (تعداد افرادی که در سن ۵۰ سالگی مجرد باقی مانده‌اند)، نازایی، میزان مرگ و میر زنان، نوع جوامع (شهری، روستایی)، مذهب، وضع مسکن، میزان درآمد، دخالت دولت‌ها (چه در جهت افزایش و چه در جهت کاهش)، پیشگیری ارادی از حاملگی و غیره اشاره کرد که در میزان باروری نقش بسیار معمی را بازی می‌کنند (۳).

شعار اساسی برنامه‌های تنظیم خانواده در سطح جهان این است که «هر کودک، مورد آرزو» و خواسته خانواده و جامعه باشد. تعداد کودک دلخواه و مورد نیاز جامعه با هنجارها، ارزش‌ها و شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه متناسب و به همین جهت از کشوری به کشور دیگر متفاوت است (۴).

تنوع قومی جامعه ایران، رفتار جمعیتی متفاوتی را برای قومیت‌های ایرانی به همراه داشته است. تفاوت‌های قومی در رفتار باروری در ایران نمونه بارزی از این رفتارها است. الگوهای ازدواج و رفتار باروری در بین کشورها و حتی در درون یک کشور در میان گروه‌های قومی، متفاوت است. چنین نوساناتی می‌تواند هم ناشی از عوامل قومی ـ فرهنگی و هم متأثر از عوامل اقتصادی ـ اجتماعی باشد (۵).

شوازی و صادقی به بررسی ویژگی‌های اقتصادی ـ اجتماعی خانوار در سال ۱۳۸۰ پرداختند، نتایج این مطالعه نشان داد که تفاوت‌های قومی باروری را می‌توان از یکسو، ناشی از سطوح متفاوت توسعه و تفاوت در مشخصه‌های اقتصادی ـ اجتماعی به ویژه آموزش و تحصیلات و از سوی دیگر، ناشی از فرهنگ، تاریخ اجتماعی، ارزش‌ها، هنجارها و اعتقادات خاص قومی دانست (۶).

زنجانی (۷) و پرنده (۸) بر مبنای نتایج طرح زاد و ولد در سال ۱۳۷۰، به توصیف تفاوت‌های قومی باروری پرداختند. بر این اساس گروه‌های قومی شامل بلوچ، ترکمن، عرب و لر به ترتیب بالاترین میزان باروری و ارامنه و شمالی‌ها و فارس‌ها به ترتیب پایین‌ترین میزان باروری را داشتند.

حسینی در مناطق روستایی شهرستان قروه نشان داد که سطح باروری کردها به طور معنی‌داری بالاتر از ترک‌ها بود (۹). طالب و گودرزی در استان سیستان و بلوچستان بیانگر متفاوت بودن نگرش گروه‌های قومی- مذهبی در مورد هنجارهای خانواده و رفتار باروری بود. به طوری که نگرش شیعیان (غیربلوچ ها) به خانواده حول محور ارزش فردگرایانه و استقلال خانواده با عملکرد جمعیتی پایین می‌باشد، در حال که اهل سنت بیشتر به الگوهای سنتی ارزش‌های خانوادگی گرایش دارند (۱۰).

عباسی و شوازی با عنوان قومیت و الگوهای ازدواج در ایران به بررسی الگوهای ازدواج و رفتارهای باروری در میان گروه‌های قومی در ایران پرداخته و تأثیر مستقل قومیت بر

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]

این الگوها پرداخت. یافته‌های این پژوهش نشان‌دهنده الگوهای متمایز ازدواج و رفتار باروری در میان گروه‌های قومی در ایران بود (۵).

کشاورز و همکاران در مطالعه خود نشان دادند که اسکان عشایر موجب تغییر نگرش آنان نسبت به فرزند و به نوبه خود موجب تغییر نگرش نسبت به امر تنظیم خانواده شد. علاوه بر این اسکان عشایر موجب مشارکت بیشتر مردان در امر تنظیم خانواده شده بود. اسکان عشایر موجب افزایش تحصیلات و کاهش باروری آنان و سن ازدواج دختران عشایر اسکان یافته بیشتر از عشایر کوچ رو شده است. عشایری که تحصیلات بیشتری داشتند، باروری کمتری داشتند (۱۱).

Thapa به بررسی قومیت و باروری پرداخت و نشان داد که هویت گروه قومی تأثیر مستقل معنی‌داری بر زمانبندی ازدواج یا سن به هنگام اولین ازدواج حتی پس از کنترل سایر عوامل اجتماعی و جمعیت‌شناختی دارد. و نیز تفاوت‌های قومی باروری در طول زمان و در همه جا ثابت و یکسان نیست، زیرا قومیت پدیده‌ای پیچیده و چندلایه است (۱۲).

برخی از محققان بیان می‌کنند که تفاوت‌های باروری بین گروه‌های قومی برای همه طبقات اجتماعی وجود خواهد داشت (۱۴-۱۳).

با توجه به مقالات ذکر شده، این مطالعه بین استان‌های مختلف و مقایسه آن‌ها انجام گردیده است، در صورتی که در برخی استان‌ها و حتی شهرستان‌ها فرهنگ و ویژگی‌های اقتصادی ـ اجتماعی متفاوتی وجود دارد. با توجه به اهمیت این موارد و گوناگونی اقوام و فرهنگ‌های کشور ایران برآن شدیم که به بررسی عوامل مؤثر بر تفاوت باروری در شهرستان شهرکرد که دارای تنوع قومی می‌باشد بپردازیم.

روش‌ها

در این مطالعه توصیفی و پیمایشی ۲۶۶ نفر از زنان شوهردار ۱۵ تا ۴۹ سال شهرستان شهرکرد مورد بررسی قرار گرفتند. شهرستان شهرکرد دارای ۵ بخش است که شامل ۱۲ شهر، ۱۱ دهستان و ۸۲ آبادی دارای سکنه است. این شهرستان از اقوام لر، ترک و فارس تشکیل شده است.

با توجه به ساختار جغرافیایی شهرستان شهرکرد این جامعه را برحسب دهستان‌های شهرستان طبقه‌بندی کرده و از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده استفاده شد. براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، جمعیت زنان ۴۹ـ۱۵ ساله ساکن شهرکرد بالغ بر ۱۵۸۴۴ نفر بوده که معادل ۶۳ درصد جمعیت کل زنان می‌باشند و هم‌چنین جمعیت زنان شوهردار بالغ بر ۷۲۳۲۰ نفر بود که معادل ۶۲/۵ درصد زنان در این گروه سنی بودند. بر اساس رشد سالانه جمعیت زنان شهرستان شهرکرد، برآورد جامعه آماری ۸۰۵۳۴ نفر در سال ۱۳۸۹ بود که با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران با سطح معنی‌داری $\alpha = ۰/۰۵$، ۲۶۶ نفر در نظر گرفته شد.

ابزار گردآوری پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته بود که با توجه به سایر مطالعات انجام شده تنظیم گردید (۶، ۱۱ـ۸)، این پرسش‌نامه شامل ۴ حیطه اقتصادی، اجتماعی، رفتار باروری و فرهنگی و قومی بود. پرسش‌ها با استفاده طیف لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، بی‌نظرم، مخالفم و کاملاً مخالفم) از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری شد. متغیرها در حیطه اقتصادی شامل: نوع معیشت، درآمد و نوع مالکیت، در حیطه اجتماعی شامل: شکل خانواده، نوع ازدواج و سن ازدواج، در حیطه فرهنگی ـ قومی شامل: تحصیلات، وابستگی ایلی و نیز آداب و رسوم و سنت و در حیطه رفتار باروری شامل: تنظیم خانواده، ترجیح جنسی، تعداد فرزندان دلخواه و فاصله‌گذاری بین فرزندان بود.

روایی پرسش‌نامه توسط دو نفر دکترای جامعه‌شناسی و یک نفر دکترای جمعیت‌شناسی و پایایی آن پس از پژوهش مقدماتی بین ۳۰ نفر، با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۷۹ مورد ارزیابی و تأیید قرار گرفت و پرسش‌نامه نهایی تنظیم و توسط ۳ نفر دانشجوی کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی و جامعه‌شناسی در اختیار نمونه مورد پژوهش (زنان شوهردار) قرار داده شد.

پرسش‌ها در زمینه مشخصات دموگرافیک و قومی پاسخگویان، وضعیت اشتغال شوهر (شاغل، بیکار، بازنشسته و ازکارافتاده)، شغل شوهر (کشاورز، دامدار، کارمند، شغل آزاد، کارگر صنعتی، خدماتی و یا کارگر ساده)، میزان درآمد ماهیانه خانوار (کمتر از ۲۰۰ هزار تومان، ۴۰۰ـ۲۰۰ هزار تومان، ۶۰۰ـ۴۰۱ هزار تومان،

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]

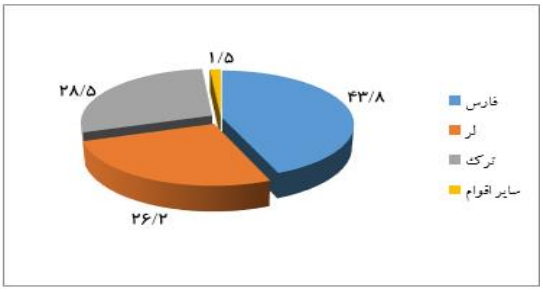
۸۰۰ـ ۶۰۱ هزار تومان و بالای ۸۰۰ هزار تومان) تنظیم شد. ۱۵ پرسش مربوط به حیطه رفتار باروری به صورت طیف لیکرت (به عنوان مثال: در فرزندآوری باید تابع عقاید و باورهای سنتی بود، تقدیر الهی تعداد فرزندان را تعیین می‌کند، لازم است فاصله سنتی بین فرزندان رعایت شود و ...) و برخی سؤالات به صورت بلی و خیر (مانند آیا با وسایل جلوگیری از حاملگی آشنایی دارید؟ آیا همسر شما موافق با استفاده از وسایل جلوگیری از حاملگی است؟) و متغیر تحصیلات به شیوه کیفی به هفت گروه بی‌سواد، ابتدایی، راهنمایی، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس و فوق لیسانس و بالاتر تنظیم گردید. پرسش‌نامه‌ها در سال ۱۳۸۹ توسط دانشجوی کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی درب منازل خانوارها توزیع و توسط زنان خانوار تکمیل گردید. پرسش‌نامه‌ها با رعایت ملاحظات اخلاقی و محرمانه بودن پاسخ‌ها توزیع و بررسی گردید.

داده‌های به دست آمده در نرم‌افزار SPSS با استفاده از روش‌های آمار توصیفی، آزمون استقلال آماری، آنالیز واریانس، ضریب توافق kappa و مدل خطی تعمیم یافته تجزیه و تحلیل گردید.

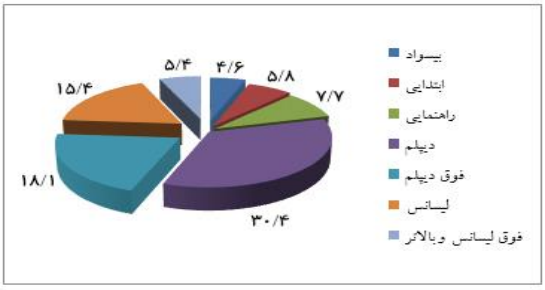
یافته‌ها

براساس ساختار قومیتی جامعه آماری مورد نظر و براساس نمونه ۲۶۶ نفر که تعداد ۲۶۰ پرسش‌نامه برگشت داده شد، (۶۸) ۲۶/۲ درصد پاسخگویان از قوم لر، (۷۴) ۲۸/۵ درصد از قوم ترک، (۱۱۴) ۴۳/۸ درصد از قوم فارس و (۴) ۱/۵ درصد از سایر اقوام بود (نمودار ۱). نتایج نشان داد که (۱۸۰) ۶۹/۲ درصد از پاسخگویان در شهر، (۷۱) ۲۷/۳ درصد در روستا به دنیا آمده بودند. وضعیت تحصیلی نشان داد که بیشترین آمار مربوط به مدرک تحصیلی دیپلم (۷۹) ۳۰/۴ و کمترین مربوط به افراد بی‌سواد (۱۲) ۴/۶ درصد بود (نمودار ۲). وضعیت اشتغال شوهران نمونه مورد بررسی نشان داد که بیشترین درصد مربوط به افراد شاغل (۲۳۱) ۸۸/۸ درصد و کمترین درصد مربوط به از کارافتاده (۴) ۱/۵ درصد بود.

در زمینه درآمد خانوار پاسخگویان نتایج نشان داد که بیشترین درصد مربوط به خانوارهای با درآمد بین ۶۰۰ ـ ۴۰۱ هزار تومان (۸۵) ۳۲/۷ درصد و کمترین مربوط به درآمد کمتر از ۲۰۰ هزار تومان (۱۶) ۶/۲ درصد بود (نمودار ۳).

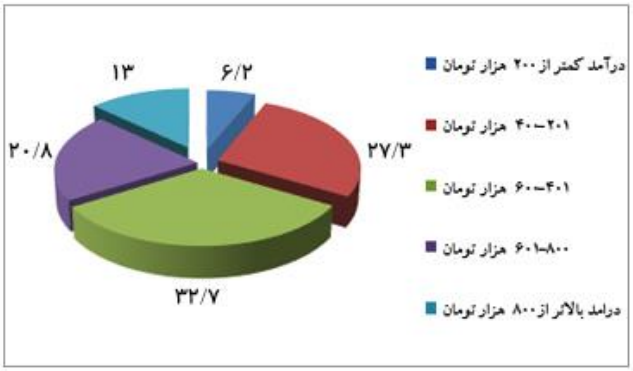


نمودار ۱. درصد قومیت های مختلف جامعه آماری



نمودار ۲. درصد وضعیت تحصیلی جامعه آماری

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]



نمودار ۳. درصد میزان درآمد خانوارهای مورد مطالعه

توزیع فراوانی تکرار باروری از نظر پاسخگویان نشان داد که ۷۸٪ عدم تکرار باروری و ۲۲٪ تکرار باروری داشته‌اند.

جدول ۱ توزیع فراوانی پاسخگویان در مورد تکرار باروری براساس قومیت را نشان می‌دهد. جدول ۲ و ۳ پاسخ به پرسش‌های مربوط به متغیرهای رفتار باروری را نشان می‌دهد. در عوامل اجتماعی بین سن ازدواج و تعداد فرزندان تأثیر معنی‌داری وجود داشت (P<۰/۰۵۲). در عوامل فرهنگی متغیر تحصیلات (P=۰/۰۱۲) و وابستگی ایلی (P=۰/۰۰۵) در رفتار باروری تفاوت معنی‌داری داشت. در عوامل اقتصادی بین متغیرهای شغل شوهر (P=۰/۰۲۰) و مالکیت محل سکونت (P=۰/۰۲۲) با تفاوت رفتار باروری رابطه معنی‌دار وجود داشت. نتایج آنالیز واریانس نشان داد که بین عوامل فرهنگی و تعداد فرزندان دلخواه تفاوت معنی دار وجود داشت (P= ۰/۰۰۵)، بین عوامل فرهنگی و فاصله‌گذاری بین بارداری‌ها تفاوت معنی‌دار وجود داشت (P= ۰/۰۳۵) و بین عوامل فرهنگی و ترجیح سنی با توجه به تحصیلات تفاوت معنی‌دار وجود داشت (P= ۰/۰۱۲).

نتایج آزمون استقلال در این مطالعه نشان داد که نظر پاسخگویان راجع به تکرار باروری فقط در متغیر محل تولد پاسخگویان دارای استقلال بود (P =۰/۰۰۴). نتایج آزمون استقلال آماری بین عوامل مختلف مؤثر بر رفتار باروری در جدول ۴ نشان داده شده است.

شاخص توافق تعداد فرزندان دلخواه پاسخگویان و شوهرانشان (Kappa=۰/۵۴۷) به‌دست آمد. شدت رابطه بین عامل فرهنگی قومی و رفتار باروری پاسخگویان برابر ۰/۰۹۳ بدست آمد(P=۰/۰۱۳).

آزمون استقلال آماری به دو روش کای اسکوئر و نسبت درست‌نمایی انجام شد که نشان داد بین وضعیت تحصیلی پاسخگویان و نظرشان در مورد تکرار باروری با رابطه معنی‌دار وجود نداشت (p=۰/۰۸۵ و نسبت درست‌نمایی: p=۰/۰۶۵). بین قومیت پاسخگویان و نظرشان در مورد تکرار باروری رابطه معنی‌دار وجود نداشت (p> ۰/۰۵ و نسبت درست‌نمایی: p=۰/۱۰۵).

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخگویان در مورد تکرار باروری براساس قومیت

استقلال		قومیت				کل
		لر	ترک	فارس	سایر	
تکرار	بلی	۲۲	۱۶	۲۰	۰	۵۸
باروری	خیر	۴۶	۵۸	۹۴	۴	۲۰۲
کل		۶۸	۷۴	۱۱۴	۴	۲۶۰

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخ به پرسش های مربوط به حطیه رفتار باروری

پرسش‌ها	بلی (تعداد) درصد	خیر (تعداد) درصد
آیا با خانواده شوهرتان زندگی می کنید؟	٪۲۳/۵ (۶۱)	٪۷۶/۵ (۱۹۹)
آیا با وسایل جلوگیری از حاملگی آشنایی دارید؟	٪۸۸/۵ (۲۳۰)	٪۱۱/۵ (۳۰)
آیا همسر شما موافق با استفاده از وسایل جلوگیری از حاملگی است؟	٪۷۲/۳ (۱۸۸)	٪۲۷/۷ (۷۲)

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ به پرسش های مربوط به حطیه رفتار باروری

پرسش ها	کاملاً موافقم (تعداد) درصد	موافقم (تعداد) درصد	بی نظرم (تعداد) درصد	مخالفم (تعداد) درصد	کاملاً مخالفم (تعداد) درصد
به دنیا آوردن فرزند پسر برتری دارد.	٪۱۳/۵ (۳۵)	٪۲۷/۷ (۷۲)	۱۵/۸ (۴۱)	٪۲۸/۵(۷۴)	٪۱۴/۶(۳۸)
دختران هرچه زودتر ازدواج کنند بهتر است.	٪۱۲/۷ (۳۳)	٪۴۸/۱(۱۲۵)	٪۱۰/۸ (۲۸)	٪۲۱/۵ (۵۶)	٪۶/۹ (۱۸)
ازدواج با خویشاوندان از ازدواج با غریبه ها بهتر است.	٪۱۲/۳ (۳۲)	٪۳۳/۱ (۸۶)	٪۱۸/۸ (۴۹)	٪۲۳/۵ (۶۱)	٪۱۲/۳ (۳۲)
کمبود اطلاعات و عدم دسترسی به وسایل مؤثر و مطمئن پیشگیری از حاملگی باعث افزایش باروری می شود.	٪۲۸/۸ (۷۵)	٪۵۵ (۱۴۳)	٪۱۰ (۲۶)	٪۴/۶ (۱۲)	٪۱/۵ (۴)
وظیفه زنان فقط به دنیا آوردن فرزند است.	٪۴/۲ (۱۱)	٪۱۸/۱ (۴۷)	٪۹/۶ (۲۵)	٪۳۸/۸ (۱۰۱)	٪۲۹/۲ (۷۶)
در فرزند آوری باید تابع عقاید و باورهای سنتی بود.	٪۶/۲ (۱۶)	٪۲۲/۷ (۵۹)	٪۱۷/۷ (۴۶)	٪۳۸/۸ (۱۰۱)	٪۱۴/۶ (۳۸)
تقدیر الهی تعداد فرزندان را تعیین می کند.	٪۱۳/۸ (۳۶)	٪۳۶/۲ (۹۴)	٪۱۰ (۲۶)	٪۲۹/۶ (۷۷)	٪۱۰/۴ (۲۷)
فرزند عصای دست پیری است.	٪۱۳/۱ (۳۴)	٪۴۳/۱ (۱۱۲)	٪۹/۲ (۲۴)	٪۱۹/۶ (۵۱)	٪۱۵ (۳۹)
فرزند باعث حفظ نام و سنت خانواده است.	٪۱۸/۵ (۴۸)	٪۵۲/۷ (۱۳۷)	٪۱۳/۱ (۳۴)	٪۱۱/۵ (۳۰)	٪۴/۲ (۱۱)
لازم است فاصله سنتی بین فرزندان رعایت شود.	٪۲۳/۸ (۶۲)	٪۵۵ (۱۴۳)	٪۱۱/۹ (۳۱)	٪۸/۵ (۲۲)	٪۰/۸ (۲)
تحصیل، سن ازدواج را عقب می اندازد.	٪۱۶/۵ (۴۳)	٪۳۷/۳ (۹۷)	٪۱۷/۷ (۴۶)	٪۱۹/۶ (۵۱)	٪۸/۸ (۲۳)
تعداد فرزندان در طایفه های مختلف فرق می کند.	٪۲۳/۱ (۶۰)	٪۵۱/۵ (۱۳۴)	٪۱۰/۴ (۲۷)	٪۱۰ (۲۶)	٪۵ (۱۳)
به علت بالا بودن هزینه در شهر نمی توان فرزند زیادی داشت.	٪۱۵/۸ (۴۱)	٪۵۵ (۱۴۳)	٪۹/۶ (۲۵)	٪۱۳/۸ (۳۶)	٪۵/۸ (۱۵)
خانواده های مرفه تر فرزند کمتری نسبت به خانواده های کم درآمد دارند.	٪۱۹/۶ (۵۱)	٪۴۴/۶ (۱۱۶)	٪۱۸/۱ (۴۷)	٪۱۳/۸ (۳۶)	٪۳/۸ (۱۰)
هزینه فرزند بیشتر از منافع آن است.	٪۲۰ (۵۲)	۲۸/۱ (۷۳)	٪۱۷/۳ (۴۵)	٪۲۳/۸ (۶۲)	٪۱۰/۸ (۲۸)

جدول ۴. نتایج آزمون استقلال آماری بین عوامل مختلف مؤثر بر رفتار باروری

استقلال آماری بین عوامل مختف	مقدار	درجه آزادی	P.v
بین عوامل فرهنگی قومی و رفتار باروری پاسخگویان	۷۷/۱۵	۱۶	<۰/۰۰۱
بین تعداد فرزندان دلخواه و عامل فرهنگی قومی	۶۰/۲۷	۲۰	<۰/۰۰۱
بین آشنایی و استفاده از وسایل جلوگیری از حاملگی و عامل فرهنگی قومی	۱۸/۸۹	۱۶	۰/۲۷۴
بین ترجیح جنسی و عامل فرهنگی قومی	۵۹/۶۵	۱۶	<۰/۰۰۱
بین فاصله گذاری بین فرزندان و عامل فرهنگی قومی	۵۹/۶۵	۱۶	<۰/۰۰۱
بین شکل خانواده و تعداد فرزندان دلخواه	۱۴/۲۹	۱۰	۰/۱۶۰
بین نوع ازدواج و تعداد فرزندان دلخواه	۲۵/۸۷	۲۰	۰/۱۷۰
بین سن ازدواج و تعداد فرزندان دلخواه	۱۱۸/۹۷	۱۰۵	۰/۱۶۶
بین شکل خانواده و آشنایی با وسایل جلوگیری از حاملگی	۸/۶۸	۲	۰/۰۱۳
بین نوع ازدواج و آشنایی با وسایل جلوگیری از حاملگی	۴/۷۹	۴	۰/۳۰۹

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]

بین سن ازدواج با وسایل جلوگیری از حاملگی	۱۹/۵۹	۲۱	۰/۵۴۷
بین شکل خانواده و ترجیح جنسی	۱۵/۴۴	۸	۰/۰۵۱
بین نوع ازدواج و ترجیح جنسی	۴۵/۷۳	۱۶	<۰/۰۰۱
بین سن ازدواج و ترجیح جنسی	۸۱/۶۶	۸۴	۰/۵۵۲
بین شکل خانواده و فاصله گذاری	۲۳/۵۹	۸	۰/۰۰۳
بین نوع ازدواج و فاصله گذاری	۲۰/۱۵	۱۶	۰/۲۱۴
بین سن ازدواج و فاصله گذاری	۷۱/۱۶	۸۴	۰/۸۴۰

بحث

نتایج به دست آمده در این مطالعه نشان داد که عوامل فرهنگی ـ قومی، سطح تحصیلات و وابستگی ایلی در تفاوت رفتار باروری در بین زنان اقوام مختلف مؤثر بودند. شاخص توافق تعداد فرزندان دلخواه پاسخگویان و شوهرانشان نشان داد هرچند توافق کامل بین نظرات زنان و شوهران در این مورد وجود نداشته ولی توافق نسبی بین آنها وجود داشت.

بین عامل فرهنگی قومی و رفتار باروری پاسخگویان یک رابطه سیستماتیک غیر خطی وجود داشت. نتایج کای اسکوئر نشان داد که بین شکل خانواده و آشنایی با وسایل جلوگیری از حاملگی ، بین نوع ازدواج و ترجیح جنسی و نیز بین شکل خانواده و فاصله‌گذاری رابطه معنی‌داری وجود داشت.

مطالعهٔ شوازی در رابطه با الگوهای ازدواج در میان گروه‌های قومی در ایران نشان داد که نشانه های قومیت و ارزشهای خرده فرهنگی به میزان قابل توجهی در الگوهای ازدواج و تنظیم خانواده دیده می‌شود. به همین دلیل الگوهای ازدواج و هنجارهای خانواده در بین گروه‌های قومی متفاوت می‌باشد (۵). که نتایج مطالعه حاضر با آن همخوانی دارد. آنالیز واریانس نشان داد که تأثیر عوامل فرهنگی و وابستگی ایلی روی تعداد فرزندان دلخواه معنی‌دار بود. این بدان معنی است که با تغییر قوم زنان ۴۹ـ۱۵ ساله شوهردار تعداد فرزندان دلخواه مورد علاقه تغییر می‌کند.

مطالعه کشاورز و همکاران نشان داد که رابطه بین تحصیلات و تفاوت رفتار باروری در خانوارهای کوچ رو و عشایر اسکان یافته سمیرم تفاوت معنی‌داری داشت (۱۱). مطالعه حاضر نیز نشان داد که در همه اقوام ساکن در شهرستان شهرکرد میزان تحصیلات در سطح معنی‌داری روی تعداد فرزندان مورد علاقه مؤثر بود.

در اجتماعات سنتی روستایی دارای اقتصاد کشاورزی، برای جبران میزان بالای مرگ‌ومیر و با هدف تأمین بازماندگی جمعیّت، باروری ضرورتاً بالا است. فرآیند صنعتی‌شدن، توسعه، شهرنشینی و بالا رفتن سطح تحصیلات ابتدا باعث کاهش مرگ‌ومیر و بعدها نیز منجر به کاهش باروری می‌شود، زیرا از یک طرف با تحمیل هزینه‌های سنگین برای والدین به دلیل پرورش فرزندان و از طرف دیگر منافع فرزندان کاهش می‌یابد. در نتیجه، انگیزه‌ی والدین برای داشتن فرزند بسیار کمتر می‌شود (۱۷–۱۵، ۱۱). نتایج این مطالعه نیز مطابق این نظریه به دست آمد. عوامل فرهنگی و وابستگی ایلی و تحصیلات روی آشنایی با وسایل جلوگیری از حاملگی تأثیر نداشت. همه تحصیلات زنان شوهردار و عامل فرهنگی و وابستگی ایلی بر ترجیح جنسی تأثیر معنی‌داری داشت. نتایج نشان داد که تنها بین عوامل فرهنگی و وابستگی ایلی و فاصله‌گذاری تفاوت معنی‌داری وجود داشت.

مقدار سیمتریک آزمون استقلال آماری بین محل تولد پاسخگویان و نظرشان در مورد تکرار باروری منجر به پذیرش فرضیه استقلال نگردید. ممکن است به دلیل آموزش همگانی در بین افراد همه اقوام، متغیرهای عوامل فرهنگی، وابستگی ایلی و تحصیلات تأثیری بر میزان آشنایی با وسایل جلوگیری از حاملگی نداشت.

نقطه ضعف این مطالعه را می توان عدم همکاری برخی از پاسخگویان برای تکمیل پرسش‌نامه بود و یا در برخی موارد از پاسخ دقیق اجتناب می‌نمودند. نقطه قوت و تمایز این مطالعه

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]

نسبت به سایر مطالعات انجام شده این است که به صورت متمرکز به بررسی عوامل مؤثر بر رفتار باروری در یک شهرستان با قومیت‌ها و فرهنگ‌های متفاوت پرداخته است.

نتیجه‌گیری

به طور کلی نتایج نشان داد که عوامل فرهنگی قومی، سطح تحصیلات و وابستگی ایلی در تفاوت رفتار باروری در بین زنان اقوام مختلف مؤثر بود و از بین عوامل اجتماعی متغیر سن ازدواج تأثیر معنی‌داری بر رفتار باروری داشته است. عوامل اقتصادی نیز تأثیر به‌سزایی در رفتار باروری زنان شوهردار داشت به‌خصوص در مورد تعداد فرزندان دلخواه و ترجیح جنسی این مسأله نمود بیشتری داشت. عوامل قومی فرهنگی بیشترین تأثیر را بر رفتار باروری نسبت به عوامل اقتصادی و عوامل اجتماعی داشت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که سطح آگاهی از برنامه‌های تنظیم خانواده در بین زنان اقوام مختلف بالا می‌باشد که نشان‌دهنده بالا رفتن سطح آموزش همگانی در این زمینه است.

با توجه به این‌که تحصیلات نقش بسیار مهمی در باروری دارد، لذا ضروری است که در جامعه جهت ارتقاء سطح تحصیلی زنان برنامه‌ریزی‌های گسترده‌تری صورت گیرد، زیرا تحصیلات در سطح بالا برای زنان، باعث تغییر نگرش افراد در مورد بچه‌دار شدن می‌گردد.

دگرگونی در ارزش‌های اجتماعی و ایجاد برابری فرصت‌ها برای زنان و مردان از عوامل مؤثر در این زمینه است. بسیاری از کسانی که جنس پسر را بر دختر ارجح می‌دانند، دلیل‌شان این است که آینده دختر در جامعه مبهم است و یا این‌که زمینه ارتقاء برای پسران بیشتر است. پیشنهاد می‌شود با استفاده از راهکارهای فرهنگی بنیادی در جامعه از طریق آموزش و تبلیغات برای تغییر نگرش افراد و نیز آموزش روش‌های مناسب تنظیم خانواده در بین همه ساکنان اعم از شهری و روستایی توسط کارشناسان و پزشکان خانواده گامی مؤثر در جهت بالا بردن سطح آگاهی زنان و مردان و کاهش میزان رجوع به باورها و عقاید سنتی برداشته شود. و پیشنهاد می‌شود مطالعه‌ای مشابه در بین مردان خانوار نیز انجام و بین نتایج به‌دست آمده مقایسه انجام شود. در این صورت است که می‌توان در سیاست‌گذاری‌ها و تمهیدات لازم در جهت کاهش یا افزایش جمعیت به صورت مؤثرتر گام برداشت.

تشکر وقدردانی

این مطالعه به عنوان پایان‌نامه دانشجویی مقطع کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی انجام گردید. در پایان از همکاری گروه علوم اجتماعی و معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

1. Naghavi N. Population and family planning. Tabriz; Ravan Pouya: 2008 .P. 22.
2. Mostafavi F. Iran SocialIssues (Culture and fertility). 2nd ed. Iranian Sociological Association 2008: 75.
3. Kalantari S. Principles of Demography. Tehran; Manny:1998: 61-3.
4. Sheikh MT. Sociology of Population and Family Planning.Tehran; Didar:2014. P 64.
5. Abbasi Shvazy MJ, Sadeghi R. Ethnicity and patterns of marriage in Iran. Journal of Women Studies 2005; 3(1): 25-47.
6. Abbasi Shavazi MJ, Sadeghi R. Ethnicityand fertility: reproductive behaviorofethnic groupsinIran. SocialSciences and Letters 2006; 29: 29-63
7. Zanjani H. New Stepin thepopulationstudies. Journal of Population 2012; 2: 49-57.
8. Parande P. Provincial differences in relative productivity. Journal of Population 2013; 6(5):27-58.
9. Husseini H. The relationship between ethnicity and fertility inrural areas Qorveh. Proceedings of the Seminar of Iranian population with an emphasis on youth.Tehran; 2006.
10. Taleb M, Goudarzi M. Ethnicity, educationalinequalityandpopulation changes. Social Sciences Letter 2003; 21:113-42.
11. Keshavarz H, Bahramian M, Hosseinpour K. Effective Factors of the Fertility Behavior the Nomadic and Non nomadic Tribes in Township of Semirum. J Health Syst Res 2012; 8(3):456-65.

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]

12. Thapa S. The ethnic factor in the timing of family formation in Nepal. Asia–Pacific Population Journal 1989; 4(1): 3-34.
13. Gold Schneider G, Ouhlenberg P.R. Minority group status and fertility. The American journal of sociology. 1969; 76(3): 443-59.
14. Fisher NA, Marcum JP. Ethnic integration, socioeconomic status and fertility among Mexican Americans. social science quarterly 1984;65(2): 583-93.
15. Abbasi- shavaz M J, MC Donald P. National and provincial – level fertility trends Iran, 1972-2000. Working paper in demography, Australian National – University 2005; 94.
16. Notestein FW. Economic Problems of Population Change. Proceedings of the Eighth International Conference of Agricultural Economists. London; Oxford University Press: 1953: 13-31.
17. Bongaarts John, Susan CW. Social Interactions and Contemporary Fertility Transitions, Population and Development Review 1996; 22(4): 639-82.

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]

Effective Factors the Fertility Behavior in Shahr-e-Kord

Hamid Keshavarz [1], Ebrahim Ansari [2], Shirin Kohi Habibi Dehkordi [3], Kobra Hosseinpour [4]

original Article

Abstract

Background: The importance of fertility as the most important factor in change of structure and size of a population has caused fertility and those factors which affect it to get a specific place among demographic studies. Since studying different population aspects, such as mortality, fertility, and immigration, may be an effective step toward designing and planning population programs and policies, the aim of this study was to determine those factors which affect the fertility behavior in various ethnic groups in Shahr-e-Kord.

Methods: In this descriptive survey, 266 married women, who were 15-49 years old, were studied through stratified random sampling in Shahr-e-Kord. Participants were assessed by a questionnaire which was consisted of economic, social, fertility behavior, and cultural and ethnic parts. The questions were scored according to the Likert scale. The data were managed by SPSS software and analyzed by descriptive statistics, inferential statistics, statistical independence test, ANOVA, Kappa coefficient of agreement, and the generalized linear model.

Findings: Among social factors, there was a significant relationship between the age of marriage and the number of children (P=0.000). Among cultural factors, the education (P=0.012) and tribal affiliation(P=0.005) affected the fertility behavior significantly. Among economic factors, there was a significant relationship between the husband's occupation (P=0.020) and ownership of the residence(P=0.022) with differences in the fertility behavior. The results showed that there was a relative agreement between the participants and their husbands on the desired number of children (K=0.547), and this agreement was slightly insignificant in the case of the repetition of fertility(P>0.05). There was a significant relationship between the cultural-ethnic factor and the fertility behavior; this systematic relationship was nonlinear and it was equal to 0.093 (P=0.000).

Conclusion: Among the studied factors, cultural-ethnic factors had the most effect on the fertility behavior. The level of education and tribal affiliation were also effective in women of various ethnic groups. Among social factors, the age of marriage had a significant effect on the fertility behavior. Women training to enhance their knowledge and training can be an effective step in changing theirs attitudes about reproductive.

Key Words: Fertility, Fertility behavior, Age of marriage, Family planning

Citation: Keshavarz H, Ansari E, Kohi Habibi Dehkordi Sh, Hosseinpour K. **Effective Factors the Fertility Behavior in Shahr-e-Kord.** J Health Syst Res 2015; 11(1):143-152

Received date:03.11.2013 **Accept date: 24.02.2015**

1. Assistant Professor, Department of Social Sciences, School of Humanities, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran
2. Assistant Professor, Islamic Azad University Dehaghan Branch, School of Humanities, Department of Social Sciences, Dehaghan, Iran.
3. MA, Department of Demographics, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran
4. MA, School of Dentistry, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. (Corresponding Author) Email: hosseinpour@dnt.mui.ac.ir

[Downloaded from hsr.mui.ac.ir on 2026-10-30]